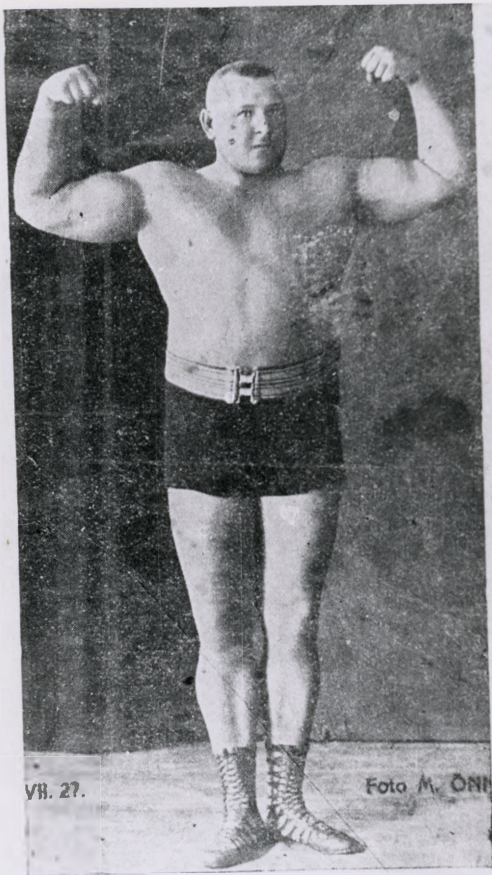

Mens sana in corpore sano!

Mineviku spordisada del.
Aleksander Sannik
Saaremaa Suur Tõel.

Cl. Varin
Kooli 8-11. Kool

Foto 1

Maailmameister
Aleksander Sannik
Saaremaa Suur Tõil

Minu soov kõigile olla tugev ja terve!

Halguse ja nõrkuse asemel jõud ja tervis.

Iga päev, ehk kes nõrk, see päeva tagant hommikul enne sööki harjutagu oma keha vileminuutilise võimlemisega. Peale selle peske oma keha veega, ehk hõõruge märja rätikuga üle.

Magage õhuküllases toas.

Elage korralikult, käige kokkuhoidlikult ümber oma nooruse energiaga.

Sööge rohkem pilma- ja taimetoite, eriti tomate.

Kujutage endale alati ette, et olete tugev ja terve!

Kõik, kellel on pilku tulevikku, peaks seda püüdma, et meie rahvas kasvaks tugevaks ja paremaks. Sport teeb imet, ühtlasi hoiab noormehed õiges roopas, pillavalt ümberkäimine oma nooruse energiaga kaob ära.

4-
Muiste leiti Kalevalas
Kasne meeste kasusida
Mitmes külas kasvamas,sa,
mitmes talus tõusenassa,
mis kui taaralaste tained,
Võidulaste võukased
Sureliku eide sülest
Siia ilma siginenud
Kalevipoeg")

Möödunud sajandi lõpul 1883 a. asündis kogula valla (praegu Valjala k/n) Ore talus Aleksander Sannik, Ore Saarli ja mare esiklapsena. Talupere, nagu saarlaste omad ikka, muutus lasterikkaks - kokku oli 5 venda ja õde. Kuid ühel neist Aleksandril tuli omaks võtta hiljem uus nimi - Suur Tõll, oli sirgunud Saaremaa vagilane.

Kui Johannes Krubi, kah saarlane, võitis pärast Suurt Isamaasõda Tallinnas klassikalisel meedluses Nõukogude Liidu täempioni nimetuse, lausus ta pärast rasket võitu temperamentse grusiinalase üle: "Ega Saaremaa kadakamarjad pole halvenud kui lõunamaised viinamarjad."

Tõesti, karm Saaremaa on sünnitanud visasid ja sitkeid mehi - suurmehi. Nendeks on nad siiski saanud ainult töötades. Al der Sannik ei erinenud poisikesena teistest: oli pikk ja sale noormees. Ainult rinnauõbermõõt oli liiga väike, teda ei tahetud tsaarivarmesse. Tuli veel lisa - aasta sirguda, kuni mõõdud tsaarivõidati normatiivid välja andsid. Tsaaril oli ju vaja tugevaid poisse, keda hiljem käsutada rahva vastu või aasta imperialistlikku sõtta.

Al der Sannik otsustas oma jõudu hoolsa treeninguga suurendada ja pühendas end hiljem täielikult spordile. Vend Oskar Sannik teab rääkida, et innustuse saanud Al der meie raskejõustiku isalt Georg Lurichilt. Nimelt viibinud Lurich Kuressaares, demonstreerinud pommi tõstmist ja lubanud 25 rubla, kes ta ühe suurena saagpommi üles tõstab. Lurich olnud imestunud, kui kõhetu saarlane ta pommi vöö kõrgusele tõstnud, ja lausunud: "Sinu koht on jõumeeste hulgas." Tõesti viibis Lurich 1899. aasta - l Saaremaal, demonstreerides siin veel sõitu jalgrattaga, mis oli sel ajal veel suur haruldus. Küllap Sanniku sporditegevusele avaldasid mõju muudki tegurid, sest oli vaja teenida ka raha: kehv Saaremaa oli kitsi põllusaaki andma. Teenistust tuli otsida mujalt. Töötades Pärnus Waldhofis, tõstis papiirulle, mis olid jõukonased ainult kahele mehele alukutseliseks jõumeheks võis saada siiski ainult tõsise harjutamise ja võistlemisega. Sannik raandas mõõda Euroopat ja Aasiat, pani rinnad kokku paljude tolle aja kangenatega ja väljus tinti võitjana. Kahjuks puudub tolle perioodi kohta tõsisem dokumentaalne materjal, legende on aga külluses. Küllap nende tekkimisel on ka mingi alus.

I maailmasõja päevil haigestus Sannik plektilisse soetõppe ja saadeti koju kosuma. 1917 a. abiellus Pauliine Sannikuga, nende tütar Lisannat autasustati tänavu ENSV Haridusministeeriumi aukirjaga tubli töö eest kokana Kaarli 8 - kl. koolis. Lisannal tuleb koolis praegugi kokana töötades raskeid potte ja katlaid tõsta - küllap selleski on isa visadust töötada üle 25 aasta ühes ja samas koolis, kus köök on vähe mehhaniseeritud.

Võib arvata, kui hädas olid arstid, kui jõuues Sannik palavikus, mis ulatus 42 kraadini, tahtis koos voodiga ära minna, nimelt oli ta voodi külge seotud. Al-der kosus peagi, tugev organism ja arstid said haigusest võitu (kehjuks peale kodusõda või õigemini selle ajal murdis sama haigus Tago Kauksasias Lurichi ja Abergi).

Sannik kosus Saaremaal sedavõrd, et oli peagi valmis maad-
lena siia sõitnud välismaalasega, kes oli võiduks pannud
välja suhinna-tuhat marka. Varem oli Al-der seda meest
võitnud, nüüd arvas too, et vastane on veel haige. Vend Mikel
Sannik jalutanud võõra juurde ja küsinud: „Kes seal jalutab?“
Too vaadanud ja hüüdnud: „See ju Sannik!“ Kadunud Kuressaarest
kogu oma rahaga.

Vaatamata raskele ajale: käis I maailmasõda, kuid sporditöö
tegi Saaremaal hoogsaid samme. Kaali 8-kl. Kooli esiküljel on
mällestustahvel sõnadega, et siin lähedal Sagaristi koolis
õppis eesti kirjanik Aleksander Antson. Antson oli aga ka
see mees, kes 1917. a. organiseeris Saaremaal spordiseltsi
„Harjutaja“, mis põhiliselt tegeles kergejõustikuga, kuid ei
unustatud ka jõuharjutusi algeliste tõstekangidega. Tollest
tegevusest on pikemalt kirjutanud koolimees ja praegu kodu-
unrija Albert Seppel 1963. aasta „Kehaku“ tuuris nr. 19-24.
Poisid ise olid aga Sagaristi progressiivse külakoolmeisteri
Eduard Kolgi kasvandikud, kes jätkasid oma õpetaja poolt
rajatud spordipõllu harimist. 1917. aastal langes Saaremaa
keiserliku Saksamaa okupatsiooni alla ja poisse peeti oma
„Harjutaja“ rinnamärgi „H“ tähe pärast isegi vane sõja-
vangideks. Hiljem osati isegi okupatsioonivõimudelt välja
kaubelda stopper, esimene Saaremaal ja praegu veel defit-
siitkaup.

Saabus 1919. aasta Saaremaal hargnenud revolutsioonilised
sündmused ei jätanud puudutamata ka Üre talu. Upale, ründama
valgeid Kuressaares, siirdusid ka Al-deri vennad Mikel ja
August. Aleksandri pisipoeg August oli raskesti haige ja
surigi, seepärast viibis Al-der ise kodus. Küll aga andis
ta hiljem peavarju Al-der Koidule, ühele, ühele Upa gru-
peeringu juhile, kes viibis lühikest aega Ürel, enne kui
ta koostas Otto Hämsli poolt reedeti. Koit, kes oli juba
varemgi tagaotsitav, leidis Ürelt mõnigi kord varjupaika.
Seda jutustas Sanniku abikaasa Pauliine ja kinnitab vend
Oskar. Peagi jõudsid kohale kapten Klaari (Saaremaal on
sigitanud ka Klaari ja Laake) karistussalklased.

Nakatakse üle kuulama pereema Maret, kes otsustab aga
timukaid üle trumbata kavalusega, ta nagu ei kuuleks hästi ja
vastab kohtlaselt. Küsimus: „Mis kaarti Üre mehed kuuluvad?“
Mare vastab, et ta pole mingeid kaarte näinud.

„Noh, noh, vanaeit, olid nad punased või valged, sa ju nägid
mehi, kes teil käisid?“

„Ei, mina näind, olid nad punased või valged, metsast tulid
ja metsa läksid, kõigil mustad pintsakud seljas.“
Hiljem tuhninud mööda maja ja leidnud püssiraua, süüdistas-
des, et olete punased. Selle peale haaranud Aleksander püssi-
raua, murdanud käte vahel katki ja lausunud: „Kui pole muud,
siis selle pisikese rauatüki pärast ei maksa ka süüdistada.“

Sanniku õues algasid jälle visad harjutamised ja treenin-
gid, kus kaasa läi paljusid ümberkaudseid noori. Mida kõik
kokku tassiti ja välja nuputati: igasuguses suuruses kivid,
peekividest tehtud tõstekangid – vuu läbi peetükkide, köied
ronimiseks ja raskuste tõstmiseks jne. Sügisel seisis ees
esimesed ülessaaremaalised prantsuse maadluse võistlused,
kus kõik pealtvaatajad võisid imetleda Al-der Sanniku

muskulatuuri. Kahjuks tänapäeval on rasked mehed sel alal midagi esteetilist võimelised vähe pakkuma. Algab Sanniku esinemine Saaremaal ja mandril. Kuigi tal tuli esineda peamiselt laatadel ja rahvakogunemistel, tegi ta omamoodi spordipropagandat, algul ise võisteldes, hiljem järglasi kasvatades, nende hulka kulus ka Lurichi vennapoeg Volli koos meadluse ja jõuumbritega kaasnesid tihti vestlused. Kui Lurich ja Aberg surid 1920. aastal Kaukaasias, oli Sannik Saaremaa Suur-Tõlluna tuntud kogu Eestis. Kahju, et kodanliku Eesti tingimustes ei saanud ta enam esineda Nõukogude Venemaal, kus ta varem oli esinenud küll meadlejana, küll kuulsa kütina (küttides Üssuurimaal tiigreid). Too jahimeeste väim on jäänud Üre peresse tänini, sest esimesena võtab teid seal vastu jahikoera haukumine, siis näitab Oskar Sannik oma kuulsat püssi, puhub jahisarve ja räägib muhedaid lugusid oma kuulsast vennast. Vastab Sanniku õpetussõnu pildil: Kui vennad juhtusid suitsetama, tuli kohe käsk: "Suita minema visata." Tihti võitis Sannik võistlustel suurema summa, siis tellis sõpradele laua, ise aga ei joonud sealt midagi kangemat, ainult koduõlu veidi maitsnud.

Al-der Sannik oli pikk 6 jalga ja 2 tolli 185 cm) ja vanemas eas kaalus 94 punda (152 kg). Seega kasvult ületas teda ainult võibolla türgi hiiglane Murlah-Hassan, kelle rikkus olus 2.08 ja kaalunud 167kg. Kingnumber olus Sannikul 44, kuid suure kaalu tõttu tulnud teha spetsiaalsed kingad, sest tavalised lagunenud. Kodus tuinud ta uksest sisse ikka kulg ees ja põrandalaus vajunud ta raskuse all. Abikaasa meenutab suuri paar aastat tagasi, et temagi puhendati treeninguisse, pidi mehe pead suruma rinnale jne., kodus kõadides olus Al-deril ikka 2-puudane sangpomm kaelas. Pauliine meenutas, et algul loopinud abikaasa pomme 2 käega, siis ühe käega nagu kartuleid. Al-der tundnud paljusid prantsuse (praegu vabasaadlus) meadluse nökse, mida õpetanud teistelegi Üre õuel. Kord saabunud sinna tsjaarmastaja meadleja Juhan Siiner, ka raskekaalu mees, ja arvanud, et tunneb paremini tehnikat, siis kogunud peagi, et Sannik on tugevam ja tunneb hästi mitmeid võtteid rünnakuks ja kaitseks. Sannik tõstnud 6-puudase Siineri kõrgele õhku ja pannud sõbra siis ettevaatlikult maha, näidates oma jõudu ja oskust. Praegu on Üre väravas sinna Sanniku poolt toodud kivi, millele ta tuule alla teinud, ise veidi näost roosatades. Kivi on sialt praegu alla kukkunud, sest traktor riivas seda õue sõites. 3-4 tavalist mehepoega küll kivi endisele kohale tagasi ei tõsta (kui just aus Talts Eestimaa sirguks, kutsuks proovima). Ega muidu kulsklik Kiiratsi Mikkal maksnud talle 7 mehe palga kivide kangutamise eest ikka võimas kang kivi alla, ise raskuse ja jõuga peale surunud ja suur kivi põllupinnast jälle väljas kivikoristajaid-traktoreid ja tollal polnud ja lõhkeainet oli ainult mereäärsematel meestel, kes seda miinide seest hankisid.

Juba üksnes Sanniku arenenud muskulatuur ja suurepärane kehahitus meelitas rahvast kokku, rääkimata õrnest soost. Veel praegugi ütlevad Sanniku eakaaslased, et Üre poisid olid kõik kenad sirged ja pikad poisid, kuid Al-der olus ikka üle kõige. Ega muidu tulnud teda imetlema kõik Kihnu saare rahvariides noorikud, kui Sannik kordas seal Lurichi kuulsat trikki nimelt ei tõmmanud 4 hobust lahti Sanniku käsi. (Lurich tegi seda 2 kaameliga, mis ta autasuna Eestisse tõi ja mille kendid puhkavad Velisel) Edasi laskis Sannik endale rinnale veeretada.

85 puudase (1360 kg) kivi. Koolas Seli mõisas 1932-33) asetab Sannik end selili, tõstis jalgadega üles 2 kokkuseotud telefoniposti, mis ühendatud kettise ja metall-taladega. Postidele hüpanud 42 meest, keda Sannik kõiki jalgadega üleväl noidnud. Akki nakanud postid allapoole vajuma, osa mehi hüpanud kokkudes maha, kuid Sannik teinud ainult nalja, sirutades jalad peagi sirgeks. Olles sillal, laskis ta endale rinnale asetada tugeva plangu, nüüd hoidis rinnal 15 minutit veoautot, mille peal mängis terve orkester, teinekord olid veel 6 meest lisaraskuseks mõlemal poritiival. 40 meest õlgadel plangul hoida oli üks lemmiknumbreid, millega esines veel poolteist kuud enne oma surma 1947. a. Too viimane esinemine oli Valgas, kus ka Nõukogude sõdurid talle hüüdnud: "Bravo, bravo." Pärnus korraldajal pannud Sannik üles kuulutuse, et kumb on tugevam: inimene või elevand. Laadal, kus viibisid ka elevandid, näitas Sannik, et ta võtab õlgadele (muidugi plangu abil) 42 meest, elevandi selga niipalju, mehi ei mahtunud Kohila jaamas tahtnud talupojad näha ta tugevust ja toonud välja ketid, mida Sannik tõmmanud puruks, räts ja räts. ka hobuseraua murdnud käte vahel katki, nüüd toodud suur kroonuhobuse raud, see murdunud veelgi kergemini (tegelikult nii ongi füüsikaseaduste järgi). Sõrmede vahel olevat ta katki murdnud 5 -kopikalise tsaariraha ja hiljem ka 2 -kroonise. Ilmasõja järel saanud Sanniku pere trofeeks suure kroonuhobuse, millega Sannik toonud metsast heinu Tee olnud pehme ja raske hobune vajunud sisse, Al-der haaranud ise sisad pihku ja vedanud koorma koju. Korduvalt on Sannik rinda pistnud ka Eesti tuntud maadleja Jaan Jaagoga, kes oli tuntud ka maailmaareenil. Ühel pildil on näha Jaagot maadlemas Sannikuga Pärnu rannas, Jaago, kes oli ka raske mees, 7 puuda, on siiski pisikene Sanniku käes. Muidugi olid siis meeste hiilgeajad matil möödas, sest kodanlikus Eestis oli elukutseliste sport siiski rohkem laadapalagan.

1935 või 1936 aastal pannud Sannik Kuressaares välja kuulutuse, et loo ooo (muidugi senti) sellele, kes ta maha paneb. Saabunud kuursaali Jaago. Kui Jaago hüüdnud teha nupuvõtet, keerutanud Sannik Jaagot nii, et too lennanud matilt alla tolleaegsele linna-advokaadile Palgile kaela, tollel jalg paigast ära, aga Jaago loobunud edasivõistlemisest.

Sannik maadelnud isegi härjaga. Kord Tori laadal läinud Sannik mulgi juurde, kes mülunud seal oma pulli ja küsinud:

Mis vasikas maksab? Mulgi eneseuhkus lõõnud veelgi lõkkele ja lausunud: "Mis vasikas see on, maksab 16000. Kui võtad seaga, saad muidu." Sannik pannudki õlad tassakesi pullile alla, haaranud esijalgadest ja hakanud astuma. Nüüd pistnud mulginaine nutma, et oleme rahast ilma, sest varem sõlmitud ka vastav kihlvedu tunnistajate juureolekul. Sannik lausunud: Ma teie vasikat ei teha. Enne, kui midagi ütlete, vaadake ka meest, aga ma mõni libunik ole." Seda lugu mäletavad terilased praegugi veel.

Sannik, nagu paljud tänapäeva ameerika tõstjad, proovis ka poksiga ja üna edukalt. Nähtavasti polnud sel alal tõsiseid vastaseid, sest väevalt maadleja suundab poksijale vastu panema, kui võistlus käib poksireeglite järgi. Uuelõve mõisas lõõnud Sannik knocki sakslase Jannseni.

1938 aastal Kuressaare laadal maadles Sannik sakslase Ehrlichiga vastaste tõelise rahvuse üle on raske otsustada, sest paljud ehtisid end võraste sulgedega populaarsuse tõstmiseks ja rahva kokkumelitamiseks. Kui too ei saanud

Sannikust jagu, lõi talle küüned kaela. Sannik maadles rahulikult edasi, scoritas nupuvõrte ja vastane oligi selili.

Kodus karjamaal külapeol tõstnud ta üles kaelaga 4 meest ja hobuse, need asusid kõik suure ukse peal, sealt läksid ketid ja kõie üles, Sannik seisis üleval pukkidel ja tõstis. Kodus heinsa niitnud 2 mehe eest. Muidugi suurem osa ajast läks tal ettevalmistusteks ja esinemisteks. Teised Üre mehed olid ka tugevad poisid, kuid rassisid koitus talutööga.

Sannik tegi veel paljusid-paljusid trikke, sest trikid nad enamikus olidki, sest nendega võib hakkama saada peasegu iga füüsiliselt hästi arenenud inimene. Milleks kirjeldada neid jõunumbreid? Keegi ju tänapäeval ei lase oma rinnal suuri kive lõhkuda, et neid hiljem oma maja vundamendi-se asetada. Need numbrid-etteasted annavad siiski ülevaate tema jõust ja näitavad spordisuundi kodanlikus Eestis. Sanniku numbrid erinesid siiski tänapäeva ameerikalikest tõrbenumbritest, nagu keetvustants, makaronide õgimine jne. jne. Sanniku esinemistele kaasnesid sõnavõttud, spordipropaganda, eriti 1940-1941. aastal. Selle eest arreteeritigi okupatsioonivõimudel, kuid olles niivõrd tuntud mees, oldi sunnitud teda vabastama. Sannik oskas paljusid keeli, nagu saksa, rumeenia, isegi veidi hiina keelt, vene keelt valdas vabalt. Oma pojale Karlale soovitas õppida hooliga vene keelt. Karla surigi oma teenistuskohustuste täitmisel tööpataljonis 1942. aastal Tseljabinski oblastis Sõjakasulased räägivad, et Karla töötas väga tublilt, teda nimetati stahhaanovlaseks.

30-ndatel aastatel, kui Sannik esines Kaali rahvamajas, visati sel ajal sinna lendlehti kellegi tundmatu poolt, kes kohe jalgrattaga edasi sõitis. Aleksander Ellem Saaremaa revolutsionäär) varjanud end Üre saunas, kähels seal öösiti magamas.

Kaale nakkusliku soetõbe, pole Sannik rohkem haige olnud. Hauda viis ta nii tuntud ja tundmatu -vähk- 1947. aastal 64 aasta vanuses. Maetud Tartu mail, lõngu surnuseda.

Saaremaa spordisõbrad asetasid ka haiale tagasihoidliku dolomiit-tahvli-ülele Saaremaa Suur Tõllule.

Kaalis, 30. det. 1975. aastal

U. Varik

Ches mri

7. jaanuar.

Väikesel Kaali koolil (õpilasi praegu 104, olnud ka kun vvalt alla saja mõned aastad tagasi, kuid sõjajärgseil aastail ka üle poolteistsaja), on mõningaid saavutusi spordialadel. Nagu iga teine kooli, nii ne oleme uhked oma kasvandike üle, kes on sirgunud tublikeks inimesteks, ehalise kasvatusõpetajale aga teeb heameelt ka veel see, kui te armastab ka sporti.

Kui valida hindamise aluseks süsteem, mis pakuke mõningaid enesekiituse võimalusi, siis võiks öelda järgmist, näiteks: meie koolist on sirgunud 3 NSV Liidu tšempioni, Taivo Uljas võrkpallis, Villi Lepik mootorisporis, Jüri Liik tuli 1975. aastal TSIK-i võistkonnas Liidu noortemeistriks. Meistriks võiks lugeda ka Tarvi Uljase, kes võeti vahepeal AKK rida-de se, kui "Kalev" tuli meistriks. See on nüüd muidugi juba ajalugu, kuid nagu näete traditsioonid jätkuvad ja Kulli Raiste mängib praegu TSIK-i noortekoondises.

-meistersportlasi on sirgunud kenake hulk: vennad Uljased, Lepik, V., jalgrattasporis Aru Rein, vabariigi meistriks on tulnus veel teisigi, nagu H. Mõtt võrkpallis, praegu mängib "Kirovi" heas meeskonnas Leevi Mõtt, Jüri Mõtt on olnud vaba-riigi meister väravapallis.

-kool on tulnud vabariigis sotsialistliku võistluse võitjaks kehakultuurikollektiivide vahel

-poisid on tulnud võrkpallis vabariigi maakoolide meistriks ja kool on esindanud rajooni samadel võistlustel väravapallis

-kool on suunanud TSIK-i õprima juba 6 õpilast, kellest sirgu-nud 1 tšempion ja en. Pundi meenutanud tunnustavalt ka Kaali kooli

-vabariigi paljudes meeskondades mängib võrkpalli Kaali kooli kasvandikke, rajoonis paljudes mees- ja naiskondades ja koond-võistkonnas, meie kodusevhoosi naiskond tuli tänavu oma süstee-mis Gagarini naisiesovhoosi järel II kohale

Muidugi need andmed on valitud sooviliselt ja võidakse öel-de, et kooli teened on siiski väikesed. Tõepoolest sportlas-teks on kasvatunud ülalmainitud meistrid väljapaistvad tree-nerid, kuid kool pidi neile õpilastele ka siiski midagi kasa-andma: nimelt armastuse ja harjumised kehaliste harjumus-te vastu, tahtekindlust, visadust ja muidki õpetama, sest välja-paistvaks sportlaseks saab lõppudelõpuks inimene ikkagi ise visa tööga. Võtame Villi Lepiku mootorisporis, Liidu meistriks jõudis Saaremaalt, kus pole mootorrattatehaseid, ei treenereid, ei konkurentegi (nüüd sirguvad). Kõik tuli teha ise, ka vabriku ratas ümber viimistleda ja paljud osad ise treida. Vaadake V. Lepiku töökode kodu: see annab silmad ette meie terve suure majandi töökojale, kõikjal särmine korä ja täpsus.

Meie koolis on vähe õpilasi, kuid mitmesuguseid ringe kohe peab olema: "Noorus", runane Rist, AIAVU, mõningad fakultatiivsed ained (praegu bioloogia), peale selle töötavad aineringid: näite-ring, vene keele ring, filatelistide organisatsioon, noortule-tõrjused, ka rahvatantsu vaja harjutada koolipidudeks, samuti on olnud peotantsuring (kanjaks praegu puudub). Kui siis juurde lisada jooksmine ühest kabinetiist teise, uimnete parandamise süsteem oma minuste ja plussidega-tegemist külle. Aga noored peavadki saama mitmekülgse ettevalmistuse. Tea, kas kitsa spet-sialiseerumisega oleksid meie kasvandikud nii kaugale jõud-nud. Kaugemale küll mitte.

Võtame praegu suvaliselt ühe VIII kl. õpilase M.V. ja vastame tema tegevust: klassi parimaid õpilasi õppeedukuses, mängis rajooni koondides C klassis võrkpalli, kooli parim kahesmales, lauatenнисes, laskmises, esinenud neil aladel edukalt ka rajoonis, koolis kuulub nii kolmanda- neljanda kergejõustiklase rolli, tuli pioneerimängudel rajoonis auhinnalisele III kohale väravapallis (ka laskmises), esinenud filatelia-alaste töödega ka vabariiklikul näitusel, võitnud midagi "Sädeme" kirjandusvõistlusviktoriinil, saanud aukirja hea sporditöö eest "Arteki" üliõpilaulises pioneerilaagris. Kui spordiaruande juhendi järgi võib üks õpilane olla 1,2 sektsiooni liige, siis siin tuleb mitmekohaline täisarv. Kindlasti oleks kasulikum olnud, kui kogu tähelepanu oleks koondunud näit võrkpallile, meiterlikkus oleks palju suurem, kuid inimesena on ta saanud eluks palju rohkem, pealegi on ta hoolas kirjanduse lugeja. Kuna meil puudub seal võrkpalli normaalseks mängimiseks, siis peamegi tegelema ka teiste arendavate aladega. Kahjuks puudub meil nii vajalik spordilinnak, kus saaks rohkem arendada kätelihaste jõudu, sest paljud poisid ei suuda täita VTK normatiive (muidu tugevad ja tursked selgid, kuid vajalike spetsiaalvahendite puudumisel ja üldse õpilaste vastavad lihasrühmad on sel ajavahemikul nõrgad, samuti kas on tõesti nii vajalik see sõjalise iseloomuga pealthoie). Koos uue VTK süsteemiga oleks haridusministeerium pidanud leidma võimaluse ka koolidele tsentraliseeritud korras spordilinnakute rajamise võimaluse. Paljudes koolides on need olemas, kus on lähedal vastavad baasettevõtted. Miks ei võiks näiteks EPT rajooniosakonnad vastavas kokkuleppes haridusosakondadega need probleemid lahendada tsentraliseeritud korras, nagu käib kooli varustamine teiste õppevahenditega. Meie rajoonis on midagi taolist lubatud, kuid jutust pole asi kaugemal. Aga peab olema eriti VTK alal üha rohkem määrada, ertiti näitas kasvutendentsi möödunud 1975. aastal. Põhissaastaruandele lisandusid meie oma ministeeriumi poolt 2 sisuliselt sama lisaaruannet, ainult jälle teises meloodias. Mida sa täidad VTK-d ujumise, kui rajoonis pole ühtki ujulat ja vett tuleb taevast ka nii vähe, et Kaali järv on tühi. Muidugi meie olame suutnud laagris ja mujal enamiku poisse ujuma õpetada (suurem osa õpib ise ja jälle miinus, sest ebasõige tehnikaga ja pärast ei paranada enam midagi), kuid tänapäeva neid ei tule enam igasugusesse lomp ja tüdrukute osas raskusi nagu mujalgi (teised varakult küpsenud huvid).

Et meil on mõningaid saavutusi spordis, peab kindlasti meenutama ja hindama sporditraditsioone. Kaali-Kõljala kandis algas hoogne sporditegevus-organiseeritud juba I maailmasõja päevil ja enne seda. Esimeseks kasvatajaks ja organisatoriks oli külakoolmeister E. Kolk, kelle traditsioone on teised jätkanud. Siis muidugi suurkuju spordis, spordi-propagandas - A. Antson. Kahju, et pole kordustrüki tema toredast olümpiarasmatust Berliini olümpiamängude kohta, et ka paljud võiksid tänapäeval veenduda, kui võrd progressiivsete vaadetega ja arusaamistega oli Antson. Kõljala Põllunduskool andis üle 600 lõpetaja, kelle teadmisi võiks vast võrrelda tänapäeva tehnikumi lõpetaja omadega (väljaarvatud traktorid ja muu kaasaegne tehnika), nendest on saanud silmapaistvaid põllumehi ja teadlasi, alates EPA rektorist näiteks. Koolil oli rajooni parim spordiväljak, juba kompleksväljak sellel.

õna täielikus mõttes: korralik külvatud murukate, 300 m ringraua, 110 m sirge, hüppeplatsid, valjakul korv- ja võrkpalliväljakud. Länedal Puha metsa rajatud saviga kaetud tiigipõhjaga korralik koht ujumiseks, kus põhjavesi ja allikad kindlustasid varse vee. (kahjuks tänapäeva külvendus on kõik tasakaalu looduses rikkunud, eriti põhjaveega vaesel ja paesel Saaremaal)

Mõni sõna sekka tahetud lisaarusaadest pikkade õpilaste kohta Aruandel oleks pidanud olema veel üks lahter märkuse kohta õpilase tervise kohta, meil näiteks juhtusid 2 pikemat olema füüsiliselt haiged (mõlemad tulnud meile õppima teistest piirkondadest) ja aruanne ei anna täielikku efekti. Eesti on vaike liiduvabariik ja administratiivkorras korvpalli ei pane mängima. Enne oleks vabariigi spordijuhtidel juba varem koondata tulnud tõlki juurde korvpalliosakond ja võimekad treenerid, aga praegugi Tartu oma parimaid andnud ja järelkasvu probleemid jäävad lahendamata, seni kuni kestab meie sporditoos jaht punktidele ja protsentidele, nagu õppetööski, mis viib sõningal määral kvaliteedi hoopis alla. Aga järgnev viisastak on ju kvaliteedi viisastak ja koolis tahaks saada rohkem aega selle kvaliteedi tõstmiseks, mitte paberlike näitajate koostamiseks. Kui minul kui õpetajal oleks esiplaanil ainult sporditöö, oleksid tulemused kindlasti paremad ja kaali koolist tuleksid ka meie kitsikuste võimaliste juures uued Oljased, Kõtid jt., kuid praeguse killustatuse juures, ühiskondliku koormuse juures ajapiiratus ei võimalda, samuti on õpilased hõivatud liiga paljude asjadega, mis võib kasvatada ainult pealiskaudsust. Teine osa lapsi jälle ei saa sportida, sest pole juhendajat (ise nad nagu ei tahaks), õpetaja on kunagil koosolekul, nõupidamisel või peab paberit määrima või kuulama, kas keegi tuleks poole liitri eest keevitama üht kangist jne. Hea, kui see töömees on su endine õpilane-spordimees, kes pole veel napsitama õppinud töökoja veteranide eeskujul. Selliseid toremaid poisse on meil sirgunud viimasel ajal, lõpetanud tehnikumi, teevad sporti ja isetegevust. Erilisi lootusi panen edasisele tegevusele, sest uus liidetud suurmajandi direktoriks tuleb minu eelkäija kolleegi poeg Jüri Saar, kes mängib ise võrkpalli, lõpetanud meie oma kooli, veel praegugi kooli rekordihüppaja D klassi poiste palliviskes. Kooli sporditöö olenet vanadest traditioonidest, ja ümbruse mõjust ja lastevanemate suhtumisest spordisse, teatud põlvkonnad on selles osas üsna tublid, eriti kiidaksin vanemaid põlvkondi, kelle paljulapselistest peredest kasvasid head sportlased. Nooremate lastevanematega on tihti teised keerulisemad probleemid, algab kodust asjadekultusega ja muude televiisorimugavustega. Ka kasvatusprobleemidega on õpetajad targemad, ainult ei oska kasvatada seda oma ainukest või püütakse leida talle jaoks kohta muusikakoolis (kuigi eeldudi pole). Ka sellised probleemid jõuavad määlega kuivõrd tähtis fiftuur on inimene, toon veel näite. 1936. aastal alustati meie kooli ehitamist ja valmis lühieastaga, oli tol ajal moodsamad ja viga pole praegugi veel, seni oleme elanud ilma kapitalremondita-milline kaasaaja kool tahaks võistelda sel alal. Aga olid tublid töömehed, kes maja ehitasid. Ainult kodanlik vabariik oli nii vaene, et maja ehitati valla rahadega, saali jaoks enam raha ei jätkunud. Esirindlikud õpetajad ja direktor aga tahtsid ka kaasaegset saali mitte taolist nagu tehti aastaid tagasi tüüpprojekti järgi, kuhu ainult võrkpallipiirid mahtusid), midagi suuremat. Ette tuli aga takistus, maa oli eramandiks ja tee jäi ette, pikemat ei saanud projekteerida. Rahad panid

Õpetajad ise kokku, andes igaüks ühe kuupalga ja tore saal ehitati niiseldas meie mõist. järgi ühiskondlikus korras, ka lava tehti sisse, et saaks isetegevust viljelda. Praegu võiks meie majand välja pakkuda tuhandeid, kuid pole ehitajat ja kuidas sovhoos kui riiklik ettevõtte ehitab koolile-tekivad omad raskused, ja saal on jäänud rekonstrueerimata. On olnud isegi valmis projekt, kuid see on ammu arhiivis.

Tore Kõljal Põllunduskooli väljak on praegu lehmahänamaa, mille äärde rajatud karjalaudad. Kõik oleneb inimestest ja juhtidest ja võibolla veel millestki. Kerkivad uued suure-ärased keskused, nagu "Kirov" Tallinna lähedal Linnuvabrik, Alutagusel parim spordihoone maal. Eks nii olegi, et ajalugu areneb, osa keskusi vajub unustuste hõlma, osa külasid on meil ainult ajalooline mõiste. Saaremaa rahva- arv on vähenenud paarikümne tuhande võrra. Eks see anna tun- da eeskätt külaelus. Kui aga peame kalliks mineviku kuulsaid sporditraditsioone, seostame neid uute nõukogulikega, lahenda- dame majandite abiga ka spordiväljakute ja -saalide prob- leemis-siis meie noorsugu kasvab tugevaks ja terveks, meist sirguvad suureärased lastevanemad, kes teevad ise sporti ja soodustavad ka laste tegevust. Meil on praegu 60-aastane Joann Lopp, 1886. aasta rajooni orienteerumiseljapäävakutel, paneb raja maha meie koolipoistele või 70-aastane Kingissena spordiveteran Vladimir Lint, paneb majavalitsuse maja poisid meeskonnaks kokku ja tuleb Kaali poistega jalgpalli mängima. Taolisi üritusi peaks olema koolidel rohkem, kuid praegu surutakse ülevõlt poolt kaasa liiga palju. Eks sa spetsialiseeru, kui pead kompleksarvestusest osa võtma.

Kooli kehalises kasvatuses on veel paljugi probleeme, nagu näiteks üleminek kabinetsüsteemile mõjub kehvasti õpilaste vabale ajale vahetundides, õpilane peab istuma pingis, mis sugugi ei vasta tema kasvule: teadmiste huvides peab keha kannatama. Küllap edaspidi see probleem laheneb, senini näitavad arstlikud lahivaatused sügisel, et on suurenenud rühivigadega õpilaste arv (kui hoiad hulk tunde koolikotti ühel õlal-liidame kolimisajad ja koolituleku kokku, istud 4 numbrit suuremas pingis, või passid vahetaja jalutamise asemel kabineti ukse taga, sest eelmine õpetaja tõstab seal õppeaegust ja võtab vahetajast liisa mõne minutit).

Uuelt viissastakult loodame paljude probleemide lahendust, eeskätt õpetaja tööaja vähendamat kasutamist, lihtsustamist VTK arvestuses-tuuduvat lihtsustamist, vähem paberit ja roh- kem tegusid.

Olgu terves kehas terve vaim. Rohkem tervistavaid spordi- üritusi. Kõik orienteerumisrajalale värskesse õhku ja metsa. Rohkem toredaid võimlemislinnakuid. Kõik oleneb aga meist endist, organisatoreist-inimestest.